"Amprente în piatră"*

Zeno Karl PINTER

Universitatea „Lucian Blaga" din Sibiu, Facultatea de Ştiinţe Socio-Umane
"Lucian Blaga" University of Sibiu, Faculty of Social and Human Sciences
Personal e-mail: zenopinter@yahoo.de

„Imprints in Stone"

The present article reviews the study of Constantin Sebastian Corneanu, *Amprente în piatră. Figurativ şi decorativ în sculptura romanică şi gotic timpurie din Transilvania / Imprints in Stone. Figurative and Decorative in Romanic and Early Gothic Sculpture in Transylvania* (Editura „ASTRA Museum", Sibiu, 2015), examining the uses of stone as a favourite indelible support used by mankind against the ravages of time. The reviewer observes and appreciates as an essential quality of the study the ability of identifying and clarifying the philosophical and religious concepts encoded in the stone carving or stone monument.

Keywords: Transylvanian archaeology, Romanic and Gothic Transylvanian sculpture, medieval art and Christianity

De-a lungul timpului, omenirea, în diferitele etape ale dezvoltării sale culturale, a simţit nevoia să îşi marcheze cât mai vizibil şi cât mai trainic perena existenţă şi trecerea meteorică prin istorie. În acest sens, piatra a fost materialul ideal, simbol al permanenţei şi rezistenţei în faţa curgerii timpului, suportul pentru manifestări artistice felurite, adevărate „amprente" de personalitate ale unor grupuri umane în anumite perioade istorice. Nu este deci de mirare, că acest subiect a fascinat şi fascinează în continuare pe cei ce în diferite forme se apleacă asupra cercetării trecutului, arheologi, istorici, epigrafişti sau, ca în cazul de faţă, istorici de artă. Constantin Sebastian Corneanu, în prezent lector al Departamentului de Istorie, Patrimoniu şi Teologie Protestantă din cadrul Facultăţii de Ştiinţe Socio-Umane a Universităţii „Lucian Blaga" din Sibiu, titular pe catedra de istorie a artelor, cu antecedente publicistice în acest domeniu, dar şi în domeniul criticii şi teoriei artei şi nu în ultimul rând al arheologiei medievistice, însumând aceste abilităţi de cercetare, vine în faţa cititorilor cu un volum dedicat memoriei pietrei, în dimensiunea artistică, figurativă şi decorativă.

După cum se poate deduce din debutul contrapaginii de titlu, cartea este varianta finisată, revizuită şi probabil îmbunătăţită a tezei de doctorat susţinută în anul 2011, de fapt încununarea finală a unui demers doctoral normal şi onest, prezentat acum şi publicului larg după trecerea prin furcile caudine de specialitate ale comisiei de susţinere. Topografia cărţii reflectă încă în mare măsură planul unei teze de doctorat „clasice", desfăşurate dinspre general spre particular, cu acurateţea aproape didactică a tematicii grupate pe capitole şi subcapitole şi cu ideile riguros argumentate cu un aparat critic adecvat şi susţinute de o bibliografie consistentă. Este de remarcat echilibrul bibliografic între lucrări vechi şi noi, româneşti şi străine, pe baza cărora se clădeşte argumentaţia proprie, rezultatul fiind, cum este şi firesc, o viziune echilibrată şi echidistantă, mai ales în cazul unor probleme controversate şi discutate în contradictoriu de istoriografiile diferitelor perioade şi diferitelor naţiuni. Fundamentarea analizei se face chiar de la început, prin analiza premiselor generale, de fapt prin prezentarea istoriografiei problemei, a istoricului cercetărilor pe plan european şi transilvănean. Această

observare în paralel a fenomenului analizat se menține pe parcursul întregului volum, Europa şi Transilvania sunt cele două repere permanente între care se țese firul narativ şi analitic. Plastica arhitectonică şi motivele decorative sunt urmărite de la apariția acestora şi condiționarea surselor, a şcolilor şi a funcțiilor europene, până la caracteristicile şi funcțiile zonale, specifice contextului stilistic din Transilvania. Iar în acest context transilvănean, Constantin Sebastian Corneanu se mişcă uşor, cu dezinvoltura firească a cunoscătorului, nu doar în domeniul plasticii arhitectonice, ci în general al peisajului cultural şi istoric. Acesta este şi motivul pentru care atenția se concentrează pe trei direcții cadru, exemplificate pe baza a trei ansambluri arhitectonice semnificative pentru Transilvania şi reprezentative pentru cele trei elemente purtătoare ale artei romanice şi gotice din Occident spre acest spațiu geografic. Este vorba de autoritatea statală reprezentată de regalitatea arpadiană şi de structura sa ecleziastică de influență occidentală, de mediul monastic ce prin călugării veniți din toate colțurile continentului colportează valori culturale pe spații întinse şi, nu în ultimul rând, de saşii ardeleni, coloniştii veniți de pe Rin şi Mosela, din Flandra şi Brabant cu modele arhitectonice şi artistice proprii, simple, rustice dar trainice. Din aceste trei surse, exemplificativ, analiza se opreşte asupra catedralei romano-catolice de la Alba Iulia, a şantierului cistercian de la Cârța şi la elementele de artă romanică din zona veche de colonizare săsească. Studiul celor trei aspecte nu încearcă însă nicidecum să fragmenteze abordarea tematică, ci mai ales să caute influențe reciproce, legături, conexiuni şi interdependențe pe de o parte, divergențe şi trăsături caracteristice individuale pe de altă parte. Cu ochiul artistului, diferitele forme şi motive decorative din plastica arhitectonică transilvăneană sunt privite, evaluate şi interpretate în mai sus amintitul context. Cu experiența istoricului de artă, simpla evaluare artistică şi valoarea decorativă a reprezentărilor dobândeşte însă valențe noi în planul tematic, iconografic şi ilustrativ-simbolic. Temele iconografice complexe din sculptura romanică şi gotic timpurie din Transilvania fac obiectul unei analize aprofundate, tocmai datorită multitudinii de informații pe care le conțin. Prin prezentarea şi explicitarea acestor teme, autorul deschide cititorului o fereastră spre mentalitatea oamenilor epocii romanice, spre frământările lor interioare, spre superstițiile şi convingerile lor spirituale. Sunt alese în acest sens teme iconografice cu maximă încărcătură simbolică precum străvechiul motiv al arborelui vieții şi implicit al vieții de apoi, al grădinii Raiului, al legăturii dintre cer şi pământ, între credincios şi divinitate. Apoi, în acelaşi context, apare tema atât de cunoscută, nesfârşită şi mereu actuală a *luptei dintre bine şi rău*, precum şi temele moralizatoare şi inevitabil, la sfârşit, *tema penitenței*... Toate acestea sunt idei cunoscute şi întâlnite în numeroase concepții şi credințe religioase, iar explicarea lor în cuvinte nu este foarte dificilă. Artiştii romanici au reuşit însă să transmită idei filozofice şi concepte religioase fără a folosi cuvinte scrise, ci imagini cioplite. Mesajul lor, adresat unei lumi analfabete, necesită adesea cunoaşterea istoriei, a mentalităților şi a ideilor religioase spre a fi corect înțeles, iar Constantin Sebastian Corneanu reuşeşte să se pună în postura de „translator" peste secole, să „traducă" pentru noi, pentru lumea de astăzi, aceste mesaje, aceste amprente lăsate în piatră.

Masiva parte ilustrativă a volumului este menținută în sobrietatea pietrei, în alb-negru, într-o calitate remarcabilă, specifică întregului volum, calitate cu care editura „ASTRA Museum" începe să ne obişnuiască în ultimul timp. Detaliile amănunțit descrise în textul scris se regăsesc riguros redate în ilustrația fotografică, în mare parte realizată chiar de către autor în periplurile sale transilvane şi europene.

Credem că este de prisos să recomandăm acest volum unei anumite categorii de cititori. Cartea se recomandă de la sine şi va constitui în continuare o lectură plăcută pentru toți cei ce doresc să cunoască mai bine trecutul, tradițiile şi mai ales patrimoniul impresionant al Transilvaniei.

*Constantin Sebastian Corneanu, *Amprente în piatră. Figurativ și decorativ în sculptura romanică și gotic timpurie din Transilvania,* Editura „ASTRA Museum", Sibiu, 2015, 234 pagini, 229 ilustrații.